

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

ФАКУЛЬТЕТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою

(протокол № 16 від 29 серпня 2018 р.)

Голова Науково-методичної ради
університету

_____ М. В. Дутчак

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

спеціальність: 091 Біологія

код дисципліни в освітньо-професійній програмі: 032

мова навчання: українська

Київ-2018

РОЗРОБНИКИ:

Пінчук Євген Анатолійович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, **pin4uck.jen.yandex.ua**

Попова Оксана Борисівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, **popovaob9@gmail.com**

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін
(засідання кафедри 27 серпня 2018 р., протокол №1)

Завідувач кафедри _____ професор Є. А. Пінчук

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ О. В. Борисова

Завідувач відділу докторантури та аспірантури

_____ Л. В. Денисова

Начальник навчально-методичного відділу

_____ С. О. Герасименко

Начальник відділу забезпечення якості вищої освіти

_____ О. І. Рудешко

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на ознайомлення аспірантів з базовими засадами професійної етики та ділового етикету у сфері біології, поняттями прекрасного та гармонійного в професійній діяльності та житті. Етика, як і філософія, має справу з такими найбільш загальними поняттями, як добро і зло, як краса та потворність, і тому завдання її полягає не лише в дослідженні конкретно-історичного змісту цих понять, а й проясненні їхньої сутності, природи, способів обґрунтування. Предметом етики є мораль в контексті новітніх поглядів, що розуміється як модус відношення людини до дійсності в усій повноті людських відносин та ставлення до світу та природи в цілому. Предметом професійної етики є правила поведінки у сфері професійної діяльності.

Курс включає основні положення найпоширеніших сьогодні філософських методологій науки. Обсяг дисципліни – 3 кредити ЄКТС. Курс «Професійна етика» органічно пов'язаний як з нормативною дисципліною «Філософія», так і з дисциплінами соціально-гуманітарного спрямування, що складають зміст навчального процесу всіх спеціальностей НУФВСУ.

Abstract of discipline. The discipline is aimed at familiarizing the graduate students with the basic principles of professional ethics and business etiquette in the field of biology, the concepts of fine and harmonious in professional activity and life. Ethics, like philosophy, deals with such general concepts as good and evil, beauty and ugliness, and so its task is not only to study the specific and historical content of these concepts, but also to clarify their nature, nature, ways of justification. . The subject of ethics is morality in the context of the latest views, which is understood as the mode of relation of man to reality in the fullness of human relations and relation to the world and nature as a whole. The subject of professional ethics is the rules of conduct in the field of professional activity.

The course includes the basic provisions of the most widely used philosophical methodologies of science today. Discipline - 3 ECTS credits. The course "Professional Ethics" is organically connected with the normative discipline "Philosophy", as well as with the disciplines of social and humanitarian direction, which make up the content of the educational process of all specialties of NFVSU.

Мета навчальної дисципліни – формування етико-моральної культури поведінки, засвоєння правил етикету, необхідних для учбової та дослідницької діяльності сучасного спеціаліста у сфері біології.

**Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення
навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми
«Фізіологія людини та тварин» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти за спеціальністю 091 Біологія**

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності	
ЗК3	Здатність працювати в міжнародному контексті.
ЗК5	Здатність мотивувати людей та рухатися вперед.
Фахові компетентності спеціальності	
ФК4	Здатність здійснювати науково-педагогічну та наукову діяльність у закладах вищої освіти та наукових установах.
ФК7	Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

Обсяг навчальної дисципліни – 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	4	0	26	0	60	90
Заочна	4	0	6	0	80	90

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

На першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівні вищої освіти: «Філософія», «Історія», «Соціологія»

Завдання вивчення дисципліни: навчити користуватися методами та принципами професійної етики, опанування елементами сучасного ділового етикету;

Предмет: етика є однією з основних філософських дисциплін, яка має своїм предметом вивчення мислення; етика досліджує форми правильної поведінки, має фундаментальне значення для розвитку особистості; у курсі

досліджується етична основа людської діяльності, що проявляється у формах поведінки, взаємовідносин та умовиводів; особлива увага звертається на етичне вирішення конфліктних ситуацій, що трапляються в процесі суспільної діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма навчання			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	пр	с.р.		л	пр	с. р.
Тема 1. Предмет і значення професійної етики у біології	10	2	4	4		2		8
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості	10		4	6				8
Тема 3. Корпоративна етика професійного менеджменту	12	2	4	6				8
Тема 4. Біологія та екологічна етика	8		2	6			2	8
Тема 5. Психологія іміджу в корпоративній етиці.	8		2	6				8
Тема 6. Етика та етикет у сфері біології	8		2	6				8
Тема 7. Бізнес-	8		2	6				8

етикет та дрес-код.								
Тема 8. Особливості національного ділового етикету	10		2	8			2	8
Тема 9. Діловий протокол у медико-біологічній діяльності.	8		2	6		2		8
Тема 10. Етика та естетика професійного середовища.	8		2	6			2	8
Усього годин	90	4	26	60	90	4	6	80

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Предмет і значення професійної етики.

Визначення та зміст понять «ділова етика» і «діловий етикет». Об'єкт, предмет і завдання етики ділового спілкування. Етика біології як різновид прикладної етики, що регулює відносини між людьми у сфері професійної діяльності. Причини виникнення прикладної етики як артефакту кінця ХХ століття: бурхливий розвиток науки, політики, економіки другої половини ХХ століття. Звернення етики до вирішення нових для неї практичних проблем. Виникнення біології як науки та соціального явища. Етика і культура спілкування в біології.

Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості.

Проблема гуманізму як центральна проблема соціогуманітарних наук. пріоритетна роль етики у формуванні сучасної комунікативної культури. «Людиноутворююча» значимість етико-моральних принципів. Розвиток самосвідомості індивіда в процесі «туристського життя». Етикет як соціальний канал входження в інші «ціннісні міри». Гуманістична місія етики та етикету – сприяння розв'язанню соціальних проблем (зайнятість, подолання бідності, тощо). Гуманістична складова в системі підготовки фахівців для сфери біології.

Тема 3. Корпоративна етика професійного менеджменту

Специфіка проведення ділових бесід, зустрічей, переговорів. Етикет ділових переговорів. Етикет ділового спілкування по телефону. Епістолярний етикет.

Перепопи у діловому спілкуванні. Історичні аспекти становлення та розвитку ділового спілкування. Історичні аспекти становлення та розвитку ділового етикету.

Розвиток ділового спілкування у XX столітті. Розвиток ділового спілкування у XX столітті. Зародження школи “людських відносин”. Зміни етичних норм і поведінки людей під впливом виробничих відносин. “Організаційна культура” як один з інструментів управління господарством. Феномен “культури спілкування”.

Тема 4. Біологія та екологічна етика

Екологічний аспект діяльності людини. Людина і довкілля (природне і урбанізоване). Ситуація розриву з «нудотою повсякденності». Можливість створити «пограничну ситуацію» чи залучитися до неї та пережити її у соціальному середовищі чи небезпечних природних умовах. Неповторність переживань людини у інноваційних та альтернативних ситуаціях. Цінність цих переживань та досвіду для особистісного розвитку, набуття життєвої мудрості. Світоглядні орієнтації людини. Моральні вимоги, обмеження, приборкання людини в професійній діяльності.

Тема 5. Психологія іміджу в корпоративній етиці.

Поняття іміджу. Ділове спілкування у сфері біології. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Визначення ділового спілкування. Просодика і проксемика ділового спілкування у сфері біології. Норми і функції спілкування. Рівні ділового спілкування. Церемоніальні особливості поведінки у діловій діяльності у сфері біології. Імідж та створення сприятливого психологічного клімату у сфері біології.

Тема 6. Етика та етикет у сфері біології

Специфіка соціального середовища у сфері біології. Людина і довкілля (природне і урбанізоване) та сфера біології. Роль рівня організації туристичного процесу та можливості конфлікту. Професійна етика. Особливість людських зв'язків у сфері біології і проблема набуття відповідальності за встановлені контакти і підвищення толерантності як до членів колективу, до представників професійної сфери, до громадянського середовища. Перепопи у діловому спілкуванні. Психологічна культура ділового спілкування. Створення сприятливого психологічного клімату.

Тема 7. Бізнес-етикет та дрес-код.

Ділове спілкування в середовищі біологів. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Просодика, проксемика у діловому спілкуванні. Особливості ділового спілкування. Норми і функції спілкування. Рівні ділового

спілкування. Церемоніальні особливості поведінки у професії. Діловий дрес-код та досягнення успіху у роботі.

Тема 8. Особливості національної етики та етикету.

Норми ділового етикету зарубіжних країн. Засіб моральної меліорації сучасного суспільства, подолання соціального імунодефіциту (браку приросту людських взаємин). Можливості форм людських стосунків. Біологія та утвердження «діалогічної» культури спілкування (інтерсуб'єктивне узгодження життєвої істини). Етичні норми у культурах Сходу і Заходу.

Тема 9. Діловий протокол у медико-біологічній діяльності.

Поняття про діловий протокол. Діловий протокол та правила поведінки на прийомах. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Значення ділового протоколу для науки та бізнесу. Основні принципи ділового протоколу у професійній діяльності. Протокол у міжнародному спілкуванні. Біологічна діяльність у контексті сфер та реалій суспільного життя.

Тема 10. Етика та естетика професійного середовища.

Поняття естетики поведінки серед біологів. Дизайн професійного середовища як одна з ключових умов успіху у сфері біології. Поняття естетики поведінки у сфері біології. Моральні вимоги, обмеження, приборкання людини в сфері біології. Етика та правила етикету у робочому процесі.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Предмет і значення професійної етики	1. Предмет і значення етики	4	—
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та біологія.	2. Основні принципи етики	4	—
	3. Моральна свідомість у сфері біології		2

Тема 3. Корпоративна етика професійного менеджменту.	4. Правила корпоративного менеджменту у біології	4	2
	5. «Організаційна культура» як один з інструментів управління господарством		—
Тема 4. Біологія та екологічна етика.	6. Поняття екологічної етики	2	—
	7. Висновки через обмеження третім поняттям й умови їхньої правомірності.		—
Тема 5. Проблема іміджу в корпоративній етиці.	8. Поняття та роль іміджу в корпоративній етиці	2	—
Тема 6. Етика та етикет у біології.	9. Значення та особливості етики та етикету у біології	2	—
Тема 7. Бізнес-етикет та дрес-код.	10. Бізнес-етикет	2	—
	11. Корпоративний дрес-код та його особливості		—
Тема 8. Особливості національної етики та етикету	12. Специфіка та особливості національної етики та етикету.	2	—
Тема 9. Діловий протокол та бізнес у сфері біології.	13. Поняття і значення ділового протоколу	2	2
Тема 10. Етика та естетика професійного середовища.	14. Дизайн професійного середовища як одна з ключових складових корпоративної етики та умов успіху у сфері біології	2	—
Всього годин:		26	6

Завдання для самостійної роботи

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Предмет і значення ділового етикету у сфері біології.	1. Предмет і значення етики Значення засвоєння основ та правил ділового етикету для розвитку особистості.	6	8
	2. Написання реферату на тему «Об’єкт, предмет і завдання етики ділового спілкування»		
	3. Підготовка до практичного заняття з теми 1.		
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та біологія.	4. Написання есе на тему «Загальні принципи етико-моральної свідомості та біологія».	6	8
	5. Підготовка до практичного заняття з теми 2.		
	6. Написання реферату на тему: «Гуманістична складова в системі підготовки фахівців для сфери біології».		
Тема 3. Корпоративна етика.	7. Підготовка реферату та презентації зі змісту, форм та шляхів сучасної корпоративної етики	6	8
	8. Підготовка до практичного завдання з теми 3.		
	9. Вирішення кейсів (навчальних ситуацій) з підготовки завдань з корпоративної етики Підготовка до практичного заняття з теми 3.		

Тема 4. Біологія та екологічна етика.	10. Підготовка та написання есе на тему «Екологічний аспект людської діяльності».	6	8
	11. Підготовка до практичного заняття з теми 4.	2	
	12. Написання есе на тему «Людина і довкілля (природне і урбанізоване)»	4	
Тема 5. Проблема іміджу в корпоративній етиці.	14. Імідж та створення сприятливого психологічного клімату у сфері біології.	6	8
	15. Психологія іміджу в корпоративній етиці.		
	16. Підготовка до практичного заняття з теми 5.	2	
Тема 6. Етика та етикет у біології.	17. Світоглядні орієнтації людини, що включилися в систему фізичної культури і спорту	6	8
	18. Підготовка до практичного заняття з теми 6.		
Тема 7. Бізнес-етикет та дрес-код.	19. Правила бізне-етикету.	6	8
	20. Особливості ділового спілкування. Норми і функції спілкування		
	21. Церемоніальні особливості поведінки у різних ситуаціях. Підготовка до практичного заняття з теми 7.		
Тема 8. Особливості національної етики та етикету	22. Норми ділового етикету зарубіжних країн	6	8

Тема 9. Діловий протокол в професійній діяльності.	23.Підготовка до практичного заняття з теми «Протокол у міжнародному спілкуванні»	6	8
Тема 10. Етика та естетика професійного середовища.	24. Поняття естетики поведінки у сфері біології.	6	8
Всього годин:		60	80

Очікувані результати навчання з дисципліни: формування уявлення аспірантів про значення корпоративної етики у сфері біології та про її місце у системі сучасної науки; розуміння загальних соціально-філософських засад етичного мислення. Аспіранти повинні:

знати: специфіку морально-етичної ділової поведінки; властивості правильної поведінки; основні етико-естетичні закони та закономірності ділового спілкування у сфері біології; основних принципів та правил ділового етикету, історію ділового етикету; практичні засади основних методів та прийомів ділової комунікації у сфері біології, безпосередні правила етикету та правил поведінки у професійній сфері); розрізняти естетичні та неестетичні прояви професійної діяльності; основні етапи розвитку професійної етики та ділового етикету; здобувач повинен орієнтуватися в типах етикетної поведінки, достоїнствах та різноманітних проявах ділового етикету та естетичної поведінки у професійній сфері;

уміти: поєднувати професіоналізм з етикою поведінки у сфері біології, співвідносити етичну та практичну сторони професійної діяльності; розуміти та вміти застосовувати принципи ділового етикету, поняття краси та гуманізму у професійну діяльність; аналізувати найзагальніші характеристики та якості, що притаманні різним естетичним об'єктам та явищам у професійній діяльності; розрізняти прекрасне та потворне у житті та бізнесі.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізіологія людини і тварин» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 091 Біологія

Шифр	Програмні результати навчання
ПРН7	Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати важливі теоретичні та практичні проблеми біології з дотриманням норм академічної етики і врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Протягом семестру здобувач наукового ступеня може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин робочою програмою навчальної дисципліни для аспірантів, або в установленому порядку з тем, заняття з яких було пропущене здобувачем вищої освіти. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати здобувач за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Тема 1. Предмет і значення професійної етики у сфері біології.	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	8
2. Принципи етико-моральної свідомості та біологія	Тестування. Кейси.	7
3. Корпоративна професійна етика	Захист обґрунтованих прийомів ділового етикету у сфері біології	11
4. Біологія та екологічна етика	Реферат, доповідь та презентації на задану	

	тему та їх обговорення.	7
5. Проблема іміджу в корпоративній етиці	Захист підготовлених концепцій реклами.	11
6. Етика та етикет у біології.	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	7
7. Бізнес-етикет та дрес-код	Реферат, доповіді та презентації на задану тему.	8
8. Особливості національної етики та етикету	Експрес-контроль. Есе. Кейси.	8
9. Діловий протокол в професійній діяльності	Реферат, доповіді та презентації на задану тему та їх обговорення.	11
10. Етика та естетика професійного середовища.	Тестування. Кейси.	7
11. Аналіз навичок ділового етикету у сфері біології	Захист практичних завдань з ділового етикету у сфері біології	15
Усього:		100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів наукового ступеня з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

Перед початком практичного заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів наукового ступеня із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач наукового ступеня, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до заліку не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення цієї дисципліни.

Заліки проводяться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Рекомендовані джерела інформації:

Список рекомендованої літератури:

- 1.Адорно Т. Теорія естетики: Пер. з нім. / Т.Адорно – К.: Основи, 2002.
- 2.Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці / К.-О.Апель - С.444-445.
3. Афанасьєв І. Діловий етикет : 2-е вид., перероб. і доп / Афанасьєв І. – К. : “Альтерпрес”, 2014. – 352 с. – рос. мовою.
- 4.Барвінський А.О. Соціологія: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / А.О. Барвінський – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
- 5.Бекон Ф. О мудрости древних. Сочинения. Т.2. / Ф. Бекон – М.: Мысль, 1978.
6. Бендас Т. В. Гендерная психология : учебное пособие / Т.В. Бендас – СПб. : Питер, 2016. – 341 с.
- 7.Бердяев Н. О назначении человека / Н.О. Бердяев - М., 2003.
- 8.Білик Е. Сучасна енциклопедія етикету: 1000 правил і корисних порад /Е. Білик, Пер. з рос. Олени Росінської. – Донецьк: БАО. – 2015. – 382 с.
- 9.Болотіна Г.О., Ляшко Н.Ю. Дрес-код як частина корпоративної культури організацій // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2010. – С.50-53.
- 10.Ботавина Р. Н. Этика деловых отношений: учебн. пособие / Р.Н.Ботавина – М. : “Финансы и статистика”, 2014. – 208 с.
- 11.Бралатан В.П. Професійна етика: навч. посібник / В.П. Бралатан, І.В. Гуцаленко, Н.Г.Задирко – К.: Центр учбової літератури. – 2016. – 251 с.
- 12.Бычков В.В. Эстетика: учеб. / В.В. Бычков – М.: Гардарики, 2014. – 486 с.
- 13.Ващенко И.В., Гиренко С.П. Общая конфликтология: Учеб. Пособие – 2-3 изд. Харьков: Оригинал, 2015.
- 14.Вебер М. Избранное. Образ общества / М.Вебер - М., 1994.
- 15.Венедиктова В.И. Ділова репутація: особистість, культура, етика, імідж ділової людини / В.И. Венедиктова
- 18.Габермас Ю. Мораль і моральність. Чи стосуються гегелівські заперечення Канта також і дискурсивної етики / Ю.Габермас // Комунікативна практична філософія. Підручник.
- 19.Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості / Ю. Габермас. - Львів: «Літопис» – 2014. – 320 с.
- 20.Галушко В. П. Діловий протокол та ведення переговорів / Галушко В. П. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2012. – 223 с.
- 21.Гартман Н. Этика / Н. Гартман – Спб.: Санкт-Петербург. Ун-т- 2002. – 708 с.
- 22.Гах Й. М. Етика ділового спілкування : навч. посібник / Гах Й. М. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 160 с.
- 23.Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник / Гаркавенко С. С. – К. : Лібра, 2012. – 712 с.

- 24.Гельбах-Гроссер С. Деловой этикет для женщин. Пер. С нем. / С.Гельбах-Гроссер М.: Добрая книга. – 2012. – 304 с.
- 25.Герет Т. Етика бізнесу: монографія /Томас Герет, Річард Дж. Клонскі, Пер. з англ. Остап Ватаманов. Ред. Степан Панчишин, Роман Цяпало. – 2-е вид, - К.: Основи. – 1999. – 214 с.
26. Герчанівська П. Е. Культура управління : навч. посібник / П.Е. Герчанівська – К. : ІВЦ Видавництво “Політехніка”, 2015. – 152 с.
- 26.Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя: (Пер. з англ. Н.Поліщук) / Е. Гіденс - К.: Альтерпрес. – 2014.
- 27.Гіденс Е. Соціологія. К.: Основи, 1999. – 726 с.
- 29.Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В.П. Горбатенко – К., 2017
- 30.Грищенко Т.Б. Етика ділового спілкування / Т.Б. Грищенко. – К.: «Центр учбової літератури». – 2017.
- 31.Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. Пер. з нім., примітки та післямова А. Єрмоленка / В.Гьосле – К.: Лібра, 2003.
- 32.Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Этика: Учебник А.А.Гусейнов, Р.Г.Апресян – М.: Гардарики. – 2000. – 472 с.
34. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. / В.Я. Зусін – К. : Центр навч. літератури. - 2015. – 224 с.
- 35.Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник / А.М.Єрмоленко // Київ: 1999. – 488 с.
- 36.Єрмоленко А. Соціальна етика та екологія / А.Єрмоленко – К.: Лібра. – 2010. 416 с.
- 37.Калашник Г. М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету : навч. посібник / Г.М. Калашник – К. : Знання, 2017. – 143 с.
- 38.Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г.Йонас // Пер. з нім.- К.: Дух і Літера. - 2012.
- 39.Кант И. Собрание починений. В 8-ми тт.. М., 1998.
- 41.Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.
- 42.Корпоративна культура: навчальний посібник. Під заг. ред. Г.Л.Хаєта. – К.: Центр навчальної літератури. – 20015. – 403 с.
- 43.Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навч. посібник / Кубрак О. В. – Суми : ВДТ “Університетська книга”, 2015. – 221 с.
- 44.Культура ділового спілкування: Навч. посібник/ Укл. Л. Зубенко, В. Нємцов. – К.: ЕксОб. – 2016. – 196 с.
- 45.Малахов В. Етика / В.Малахов К.: Наукова думка, 2013.
- 46.Митителло В.Л. Етика й етикет ділової людини / В.Л.Митителло - Самара, 1992.
- 47.Ібрагімов М.М. Філософія спорту як антропологічний проект (російською мовою) / М.М. Ібрагімов. - Харків: «Глобус» – 296 с.

- 48.Ібрагімов М. Сова Мінерви і Аполлон: філософське есе про спорт / М.Ібрагімов – К.: ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2013. – 320 с.
- 51.Лукашенко И.Г., Туленков Н.В. Социология, К.: МАУП, 2002. - 272 с.
- 54.Ницше Ф. Рождение трагедии:, или эллинизм и пессимизм // Ф. Ницше Социология. В 2-х т. – Т.1. – М.: Мысль, 1990. – С.47-157.
55. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : навч. посібник / Орбан-Лембрик Л. Е. – К. : Академвидав, 2013. – 568 с.
56. Палеха Ю. І. Ділова етика : навч.-методичний посібник / Палеха Ю. І. – К. : ЄУФІМБ, 2017.– 250 с.
57. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин : навч. посібник / Ю.І. Палеха – К.: Кондор, 2018. – 356 с.
58. Палкін В. А. Етикет підприємницької діяльності (у схемах, таблицях, малюнках, завданнях для самостійної та індивідуальної роботи): навч. посібник / В. А. Палкін. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2003. – 60 с.
- 59.Петрунін Ю.Ю., Борисов В.К. Етика бізнесу / Ю.Ю.Петрунін, В.К.Борисов. – М.: Справа, 2018.
- 60.Пінчук Є.А. Філософія спорту в концепті професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту / Є.А.Пінчук // Філософія спорту як трансдисциплінарна галузь знань. Тези доповідей і виступів учасників VII Всеукраїнського «круглого столу» з філософії спорту К.: НУФВСУ. - 2016. - С.41-44.
- 62.Подопригора М.Г. Деловая этика. Учебное пособие / М.Г.Подопригора. – Таганрог: Изд-во ТТИЮФУ. – 2012. – 116 с.
- 63.Попова О.Б. Соціально-організаційні засади трансформацій спортивно-рекреаційного туризму/ О.Б.Попова // Практична філософія. - № 4. – 2016. – С.181-186.
- 64.Попова О.Б., Соколова Н.Д. Етико-моральні проблеми спортивного менеджменту / О.Б.Попова, Н.Д.Соколова // Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» -Переяслав-Хмельницький.31 січня 2017 р.-С.540-543
- 65.Попова, Соколова Соціально-етичні процеси у сфері спорту через призму вітчизняної преси; О.Попова, Ціннісно-моральні засади спортивної етики / О.Б.Попова // Практична філософія. – №1. – 2017. - С.151-155
66. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібник / Радевич-Винницький Я. – К. : Знання, 2016. – 291 с.
- 67.Робинсон Д. Доможися від людей найкращого / Д.Робинсон - М. - 1994.
- 68.Роджерс Ф. Дж. IBM. Взгляд изнутри. Человек – фирма – маркетинг : пер. с англ / Роджерс Ф. Дж. – М. : Прогресс/ - 1990. – 280 с.
69. Сабат Э. М. Бизнес-этикет: пер. с англ. / Сабат Э. М. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 240 с.

- 70.Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет. Навчальний посібник / О.П. Сагайдак – К.: Знання, 2006. – 380 с.
- 71.Статінова Н.П., Радченко С.Г. Етика бізнесу: Навч. Посібник. – К.: Київ. Нац. Торг-економ. ун-т, 2001.
- 72.Свистунов С.В. «Основы менеджмента». – Киев: ЧП «Полиум» – 2016. – 268 с.
- 73.Смирнов Г.Н. Етика ділових відносин / Г.Н.Смирнов - М. - 2008.
- 74.Соловьев Э. Я. Современный этикет. Деловой протокол : 4-е изд., перераб. и доп. / Соловьев Э. Я. – М. : Изд. “Ось-89”, 2013 – 208 с.
- 75.Статінова Н.П., Радченко С.Г. Етика бізнесу: Навч. Посібник / Н.П.Статінова, С.Г.Радченко – К.: Київ. Нац. Торг-економ. ун-т, 2001.
- 76.Столяров В.И. Поиски альтернатив современному спорту и олимпизму Современность как предмет исследования: сб. мат. 4-й Всерос. Очно-заочный науч. конф. / В.И. Столяров – Малаховка: МГАФК, 2012, - С.34-37.
- 77.Стоян Т. А. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена : навч. посібник / Стоян Т. А. – К. : Центр навч. літератури, 2014. – 232 с.
- 78.Тимошенко Н. Л. Корпоративна культура : діловий етикет: навч. посібник / Тимошенко Н. Л. – К. : Знання, 2016. – 391 с.
- 79.Тоехиро Коно. Стратегия и структура японских предприятий : пер. с яп. / Тоехиро Коно. – М. : Прогресс, 1987. – 384 с.
- 80.Тоффлер А. Будущее труда // Новая технократическая волна на западе / А.Тоффлер – М.: Прогресс, 1986. – С.250-275.
- 81.Тофтул М.Г. Етика: навчальний посібник / М.Г.Тофтул – К.: ВЦ «Академія». – 2016. – 416 с.
82. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник / Г.Л. Чайка – К. : Знання, 2015. – 442 с.
- 83.Черниш Н. Соціологія. Підручник / Н.Черниш К.: Знання, 2018. – 574 с.
84. Чмут Т. К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування : навч. посібник: 3-є вид., перероб. і доп. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К.: Вікар, 2013.– 223 с.
- 85.Церква і спорт: на шляху до співпраці. – Л.: Галиц. Вид. спілка, 2003. – 46 с.
- 86.Цивилизационные модели современности. - К.: Наукова думка. - 2002
- 87.Цивілізаційні виміри моральності: зміна парадигм. – Відповідальний редактор В.Малахов – К.: «Наукова думка». – 2007. – 160 с.
- 88.Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. На пути к либеральной евгенике? / Ю.Хабермас – М.: Весь мир, 2002.
- 89.Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю.Хабермас. – Санкт-Петербург: «Наука», 2001. – 344 с.
- 90.Ханников А. Деловой этикет и ведение переговоров. Правила хорошего тона с комментариями психолога / А.Ханников – Москва: Эксмо. - 2005.
- 91.Фальковська Л. М. Справедливість як предмет соціально-психологічного дослідження / Людмила Фальковська // Проблеми політичної психології та її

роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України; за заг. ред. М. М. Слюсаревського; упоряд. Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко. – К. : Міленіум, 2016. – Вип.11. – С. 299– 299.

92.Филатова З.И. Ценносные ориентации и отношение студентов к занятии физической культуры в условиях специализированных медицинских групп Педагогіка, психологія і медико-біол. Пробл. Фіз. Виховання і спорту: зб. Наук. Праць / за ред С.С.Єрмакова. – Х. 2018. - №8. – С.151-154.

93.Фромм Э. Бегство от свободы: пер. с англ. – М.: Академический проект, 2007. – 272 с.

94.Фромм Э. Психоанализ и этика: пер. с англ. / Э. Фромм - М.: Республика. – 1993. - 416 с.

95.Шахлин Б. Олимпийский орден. – К.: Олимп.лит, 2004.

96.Швейцер А. Благоговение перед жизнью. – М.: Прогресс, 1992.

97.Швейцер А. Культура и этика/ А.Швейцер – М.: Прогресс, 1973.

98.Шеремет Л.А. Гуманістичний потенціал спорту як соціокультурного феномена./ Л.А.Шеремет – К.: Міленіум – 2016. – 280 с.

99.Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування : 2-е вид. / В.М.Шеломенцев– К. : Лібра, 2013. – 416 с.

100.Шиманова О. Етика і професійна етика. Навчально-методичний посібник / О.Шиманова – Львів: ПП Сорока Т.Б..- 2013. – 132 с.

101.Шмидт Р. Мистецтво спілкування / Р. Шмидт - М., 1992.

102.Шминке Д. 47 Принципов Древних Самураев или Кодекс Руководителя : пер. с англ. / Шминке Д. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2013. – 159 с.

103.Шопенгауэр А. Об основе морали. Свобода воли и нравственность./ А. Шопенгауэр – М.: Республика. – 1992.

104.Этикет у народов Передней Азии – М.: Изд-во «Наука. – 1988. – 264 с.

105. Южин В. И. Полная энциклопедия этикета / Южин В. И. – М. : РИПОЛ классик, 2017. – 512 с.

106. Ягер Джен Деловой протокол : стратегия личного успеха : пер с англ. / Ягер Джен. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2014. – 344 с.

108.День.- №102-103.- п'ятниця-субота.- 14-16 червня.- 2013.

109.«Київський телеграф» - 24 липня 2004 р.:

110«Наша республика» - № 50-51.- 22.12.1995

111.«Советская Россия» за 21 липня 1981.

112.Україна молода, 2007. – 14 листопада, с.11

113. «Експрес», 26 грудня-2 січня 2014 р.,

114.«2000». – 2005. – 14.Х

115.«Україна молода» середа, 6 вересня 2006 р.- С.11

116. Голос України, 26 грудня 2006 , №245

Електронні ресурси:

117.Allref.com.ua/Pravila_etiketu

118. bukvar.su/fizkultura-i-sport.

119.delovoi-etuket.ru

120.www/etica.in.ua/etica-normal-moral-moral-nist-pohodzhennya-terminiv/

121.[E -pidruchniki.com/content/438 Ponnyatty-a-etikety-Z-istorii.etikety.html]

122.etuket.com/national

123.expats.ru/Italy/manery-i-etiket-italyantesv/

124.www/info.library.com.ua/books

125..infotour.in.ua/rudenko31.htm

126..www.italia-portal.com/2013/06/etiket-v-Italii.html

127..factorsvit.com.ua

128..www.knigge.ru/national_rules.htm

129..www.Libfree.com

130..<http://www.langust.ru/review/xeno-it4.shtml>

131..Livingvega.com

132..www.MegaSite.In.UA

133..On-sports.ru

134.Osvita.ua

135..www.pidruchniki.com

136.[Posibnyky.vntu.edu.ua/]

137..www.restoclub.ru/spb/review/expert

- 138.www.restorator.name
- 139.ru.wikopedia.org/wiki
- 140.[https://sites/google.com/site/saportlich/sportivna-etika](https://sites.google.com/site/saportlich/sportivna-etika)
- 141.Sportguide.kiev.ua
- 142.www.Studopedia.su
- 143.www.servisda.com
- 143.www.the-village.ru/village/
- 145.Tursvit.info/natsionalni-osoblyvost-etyketu